

NASLOV ORIGINALA:

Janet Lansbury

No Bad Kids: Toddler Discipline Without Shame

Copyright © 2014 by Janet Lansbury

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2019

ZA IZDAVAČA:

Marko Sabovljević

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:

Marina Sabovljević

PREVOD:

Jelena Radojčić

LEKTURA:

Milica Rakić

DIZAJN KORICE:

Siniša Subotić

ŠTAMPA:

Alpha print, Zemun

TIRAŽ:

1000

IZDAVAČ:

Publik praktikum

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

NE POSTOJE LOŠA DECA

Dženet Lensberi

Sadržaj

Uvod	7
1. Ne postoje loša deca	
Vaspitavajte decu dostojanstveno	11
2. Zbog čega mala deca ispituju granice	16
3. Razgovor s malom decom	22
4. Bebu posmatrajte kao ličnost.....	25
5. Deci su potrebne granice.....	31
6. Osnova saradnje.....	36
7. Pet razloga da prestanete s odvrćanjem pažnje (i šta da radite umesto toga)	40
8. Zašto deca ne rade ono što im kažemo?	45
9. Odluke koje ne mogu da donose deca.....	49
10. Moć reči „ne”	53
11. Ne podržavam upotrebu štoperica	56
12. Ostati neuznemiren	59
13. Moj tajni način da ostanem mirna kada moja deca to nisu	64
14. Zašto deca cmizdre	67
15. Ujedanje, udaranje, šutiranje.....	69
16. Borba oko hrane.....	74
17. Drsko odgovaranje i naređivanje.....	79
18. Prestanite da se osećate ugroženo.....	83
19. Nemojte da se borite protiv osećanja	86
20. Isceljujuća moć napada besa	89
21. Dete je tužno zbog prinove.....	92
22. Uobičajene greške u vaspitavanju	98
23. Postavljanje granica bez vike	101
24. Istina o posledicama	106

25. Pustite dete s lanca	110
26. Kako da nežno usmeravate svoju decu	114
27. Kada nežno usmeravanje ne uspeva	120
28. Vaspitavanje tvrdoglavog deteta.....	124
29. Kada poštovanje postane zadovoljstvo	127
30. Vaspitanje bez osećaja krivice (Priča o uspehu)	132
31. Roditelj koji vaspitava s poštovanjem nije pasivan...	135
32. Nežno vaspitanje na delu	140

Uvod

Kada je reč o disciplini, roditelji nailaze na bezbroj stručnih saveta koji ih ponekad zbunjuju, kontradiktorni su, a ponekad ih je jednostavno potpuno nemoguće poslušati. Da li roditelji treba fizički da kažnjavaju, podmićuju, nagrađuju, ignorišu, suočavaju decu s posledicama, ili da ih šalju na tajm-aut? Da li nežno disciplinovanje znači da treba pustiti decu da vode kolo? Treba li roditelji da se služe pretnjama, odvrćanjem pažnje, igrama, karticama, štopericama, da broje do tri, ili da usavrše „onaj pogled“?

Nije ni čudo što su mnogi roditelji zbunjeni, isfrustrirani i paralisani. Nije ni čudo što gube samopouzdanje, a često i živce.

Ne mora da bude tako.

Za razliku od većine poznatih savetnika za dečji razvoj koji se bave disciplinom, provela sam godine radeći s roditeljima i decom, pri čemu sam teoriju sprovodila u praksi. Prisustvovala sam (više od hiljadu puta) različitim potezima i reakcijama koje zaista deluju, kao i onima koje nikada ne deluju ili onima koje možda deluju jednom ili dvaput, ali na kraju dovode do još većih borbi za moć ili podrivaju poverenje između dece i roditelja.

Mala deca su posebno sklona tome da ispituju granice, ali to i jeste njihov posao pošto aktivno uče i istražuju, i u skladu je s razvojem. Tako prirodno izražavaju svoje snažne pomešane emocije dok se bore da postanu što samostalnija. Uspešno ih vodimo ka tome kada im pružamo sigurnost i utehu koje su deci potrebne da bi se razvijala zdravo. Kada dobro postavimo granice, deca nemaju potrebu da ih toliko

često ispituju, već veruju svojim roditeljima i starateljima. Tako imaju svoj svet u kom se osećaju slobodnije i smirenije i mogu da se usredsrede na važne stvari: igru, učenje, socijalizaciju i bezbrižno detinjstvo.

Kada roditelj postavlja granice, uvek svojim emocionalnim stanjem određuje reakciju deteta. Ako nismo dovoljno jasni i sigurni u sebe, ako izgubimo živce ili smo nesigurni, napeti, iznureni ili isfrustrirani – time ćemo uznemiriti decu i veoma je verovatno da će se ponašati još gore. U dečjim očima mi smo bogovi, a naša osećanja uvek određuju njanse. Kada to razumemo, lako je videti zašto poteškoće u vaspitavanju mogu da se pretvore u obeshrabrujuće začarani krug.

Kao što naslov ove knjige kaže, u mom svetu nema loše dece, već samo povodljivih, zbunjenih malih ljudi koji se bore s emocijama i nagonima, pokušavajući da izraze svoja osećanja i potrebe na jedini način koji znaju. Kada ih okarakterišemo kao *loše* zbog toga što smo mi isfrustrirani, zbunjeni ili uvređeni njihovim ponašanjem, činimo im veliku štetu. Etiketiramo ih negativno, a oni na kraju poveruju u to i počinju da se stide sami sebe.

Moja filozofija roditeljstva, kao i moje viđenje dece i naših odnosa s njima, u potpunosti se zasniva na učenjima moje prijateljice i mentorke Magde Gerber, koja je bila stručnjak za decu. Zahvaljujući Magdi i organizaciji koju je ona osnovala, RIE (Resources for Infant Educators¹), mnogo toga sam shvatila kao majka i roditeljstvu sam pristupila s poštovanjem, što me je ispunjavalo, a bilo je delotvorno, pa sam ova saznanja podelila s milionima ljudi kao učitelj i pisac.

U srži RIE metoda roditeljstva leži jedan radikalan koncept:

Bebe su pravi ljudi – osetljive su, svesne, intuitivne i komunikativne. Njima je u prirodi da uče i istražuju, one su naučnici

1 Izvori za brižne vaspitače (Prim. prev.)

spособni da testiraju hipoteze i rešavaju probleme, one razumeju jezik i apstraktne pojmove.

Ovo nije nešto što se smatra prihvaćenim pristupom roditeljstvu, ali klinička i naučna istraživanja, kao i objavljeni radovi², potvrdili su ove neverovatne sposobnosti beba koje je Magda Gerber prepoznala pre pedeset godina.

Ipak, isuviše često se prema bebama i maloj deci ponašamo kao da su prazni, nesvesni i nesposobni da razumeju ili komuniciraju s nama. S druge strane, ponekad očekujemo da su deca sposobna da izdrže ono što mogu odrasli (na primer, popodne provedeno u kupovini u nekom šoping-centru), pokazujući pritom stepen zrelosti i emocionalne samokontrole koji se još nisu razvili. Ovakva pogrešna percepcija može odvesti roditelje u neproduktivnom smeru, posebno kada je reč o uspostavljanju discipline.

Na kraju, velika tajna uspešnog vaspitanja je odbacivanje trikova pomoću kojih ćemo trenutno smiriti situaciju, smicalica i svih drugih manipulativnih taktika, kako bismo jednostavno bili iskreni prema bebama i maloj deci (Kakav koncept!). Ovo je najosnovniji nivo poštovanja koji preporučuje RIE, a prihvatanje tog nivoa je oslobađajuće, baš kao što se čini.

Ova knjiga predstavlja zbirku mojih članaka koji se odnose na ponašanje male dece i načine primene roditeljstva punog poštovanja koji će biti dobri i za roditelje i za decu. U njoj su pokrivene uobičajene teme poput kažnjavanja, saradnje, granica, ispitivanja, napada besa, udaranja i drugih.

Imala sam tu čast da redovno primam pisma roditelja u kojima mi postavljaju pitanja i govore o onome što ih brine kada je reč o vaspitanju. Pažljivi roditelji, puni ljubavi, jednostavno žele da znaju kako da na zdrav način postave granice svojoj deci i navedu ih na saradnju. Mnogi od njih više nemaju ideja i očajnički žele odgovore.

² Gopnik, Alison. (Jul, 2010). *How Babies Think. Scientific American*, 76-81.

Druga pisma, koja mi obično ulepšaju dan, jesu priče iz iskustva u kojima se opisuje problem s malim detetom i način na koji su ga roditelji rešili primenjujući principe vaspitanja s poštovanjem. Nekoliko tih pisama sam, zajedno s mojim odgovorima, uvrstila u ovu zbirku jer su poučna, lako ih je razumeti, a ohrabriće vas.

Nadam se da će ova knjiga poslužiti kao praktičan alat roditeljima koji tek čekaju bebu ili prolaze kroz ove kritične godine kada mala deca u skladu sa razvojem moraju da testiraju granice našeg strpljenja i ljubavi. Kada smo naoružani znanjem i dečjim pogledom na svet, ovaj neizvesni period će nam pružiti bezbroj mogućnosti da se povežemo neraskidivim vezama poverenja, poštovanja i ljubavi.

1.

Ne postoje loša deca Vaspitavajte decu dostojanstveno

Nije sramota kada malo dete svoje snažne emocije izražava ponašanjem, i takvo ponašanje treba kažnjavati. Ono na ovaj način traži pažnju, iskazuje potrebu za snom, ili zahteva da budete čvršći i dosledniji kada postavljate granice. Dete na ovaj način iskušava svoju sve veću samostalnost. Ono ima neodoljivu potrebu da pređe granice, dok istovremeno očajnički mora da oseti da je sigurnosnim pojasem vezano unutar njih.

Nije upitno da je deci potrebna disciplina. Kao što je Magda Gerber rekla: „Nedostatak discipline nije ljubav, već zanemarivanje.” Ključ zdravog i delotvornog vaspitanja je u našem stavu.

Prve godine života su savršeno vreme za brušenje roditeljskih veština koje će vam omogućiti da postanete iskren, direktan i saosećajan autoritet na koji će dete moći da se osloni u godinama koje dolaze. Evo nekih smernica:

1. Počnite u poznatom okruženju, s realističnim očekivanjima. Predvidljivost svakodnevne rutine omogućuje bebi da nasluti šta se od nje očekuje. To je početak vaspitanja. Dom je idealno mesto na kom bi bebe i mala deca trebalo da provode veći deo dana. Naravno, ponekad moramo da ih vodimo sa sobom kada nešto treba da obavimo, ali ne možemo očekivati da će se dete savršeno ponašati na svečanim večerama, tokom viščasovnih kupovina u tržnim centrima, niti kada mu je ceo dan ispunjen obavezama.

2. Nemojte se plašiti lošeg ponašanja, i nemojte ga shvatati lično. Kada mala deca na mojim predavanjima imaju napade besa, roditelji obično brinu da im je dete možda razmaženo, nasilno ili agresivno. Kada roditelji projektuju ove strahove, dete može da usvoji određene negativne aspekte ličnosti, ili, u najmanju ruku, da 'pokupi' napetost svojih roditelja, a to obično dovodi do dodatnog pogoršavanja ponašanja.

Umesto da etiketirate ono što dete radi, naučite da zaustavite to ponašanje na samom početku, tako što ga nonšalantno nećete dopustiti. Ako vas dete pogodi loptom u lice, potrudite se da se ne iznervirate. Ono nije to uradilo jer vas ne voli, niti zbog toga što je loše dete. Ono (u stilu malog deteta) od vas traži granice koje su mu potrebne, a možda ih ne dobija.

3. Reagujte u trenutku, smireno, kao pravi direktor. Postaviti granice pravim tonom zahteva malo vežbe. U poslednje vreme, roditeljima koji se muče s ovim savetujem da zamisle da su uspešni direktori, a da im je dete podređeni koga poštuju. Direktor usmerava druge i vodi ih sigurno i vešto. Ne govori nesigurnim i upitnim tonom, ne besni i ne pada u vatru. Dete treba da oseti da nismo nervozni zbog njegovog ponašanja, i da se ne dvoumimo u vezi sa pravilima koja postavljamo. Ono se oseća sigurnim kada mi bez napora sve držimo pod kontrolom.

Maloj deci držanje predavanja, emocionalne reakcije, prekorevanje i kazne nisu dovoljno jasne, a zbog njih mogu početi da osećaju krivicu i stid. Najbolja reakcija je jednostavno i staloženo reći: „Ne dozvoljavam to da uradiš. Ako to ponovo baciš, moraću da ga sklonim”, dok ga rukom sprečavamo u tome. Samo, reagujte odmah. Kada taj trenutak prođe, kasno je. Moraćete da čekate da ponovo uradi isto!

4. Govorite u prvom licu. Roditelji često imaju običaj da sebe nazivaju „mamicom” ili „taticom”. Nakon što vaše dete napuni godinu dana vreme je da počnete da govorite

u prvom licu, kako bi vaša komunikacija bila najiskrenija i najdirektnija moguća. Mala deca ispituju granice kako bi naučila pravila. Kada kažem, „Mamica ne želi da Ema udari kucu“, ne pružam svom detetu direktnu („ti” i „ja”) interakciju koja mu je potrebna.

5. Bez tajm-auta. Uvek se setim Magde koja svojim starijaskim glasom s mađarskim naglaskom pita: „Tajm-aut od čega? Od života?” Magda je verovala da roditelji s decom treba da razgovaraju direktnim i iskrenim jezikom. Nije verovala u smicalice poput tajm-auta, posebno u smislu kontrole dečjeg ponašanja ili njihovog kažnjavanja.

Ako se dete ružno ponaša na javnom mestu, obično nam time saopštava da je umorno, da gubi kontrolu i da mu je potrebno da ide odatle. Odneti dete do automobila kako biste ga odveli kući, čak i kada se ono otima i vrišti, predstavlja nežan način da se izađe na kraj sa ovom situacijom, kojim se detetu ukazuje poštovanje. Ponekad dete dobije napad besa kod kuće i potrebno mu je da ga odnesete u njegovu sobu da se istrese i isplače u vašem prisustvu sve dok ne uspe da ponovo uspostavi samokontrolu. Ovo nije kažnjavanje, već pažljivo reagovanje.

6. Posledice. Mala deca se najbolje uče disciplini kada se suočavaju s prirodnim posledicama svog ponašanja, umesto da ih kažnjavamo na način koji nije povezan s ponašanjem, poput tajm-auta. Ako dete baca hranu, gotovo je s jelom. Ako odbija da se obuče, danas ne može da ide u park. Ovakve reakcije roditelja odgovaraju detinjem osećaju za pravdu. Dete će možda i tada negativno reagovati na posledice, ali neće se osećati prevareno ili posramljeno.

7. Ne prekorevajte dete zbog plakanja. Deci su potrebna pravila ponašanja, ali treba im dopustiti, ili ih čak podsticati da emotivno reaguju na granice koje postavljamo (ili na bilo šta drugo, kad smo već kod toga). Najranije

detinjstvo može da bude period intenzivnih, suprotnih osećanja. Deci je ponekad potrebno da izraze ljutnju, frustraciju, zbunjenost, iscrpljenost i razočaranje, posebno ako ne dobiju ono što žele jer smo mi postavili granicu. Detetu je potrebna sloboda da bezbedno izrazi svoja osećanja a da ga ne osuđujemo zbog toga. Možda mu je potrebno da udari jastuk – dajte mu ga.

8. Bezuslovna ljubav. Ako vaspitavamo dete uskraćujući mu ljubav, ono uči da se naša ljubav i podrška menjaju u trenu, da nestaju zbog toga što se ono trenutno loše ponaša. Kako će steći osećaj sigurnosti na taj način? U članku koji je objavila u *Njujork tajmsu*, „Kada roditeljsko ‘Volim te’ znači ‘Uradi kako ti kažem’”, Alfi Kon ispituje kakvu štetu uzrokuje ova vrsta uslovljavajućeg vaspitanja, usled kojeg deca postaju ogorčena na svoje roditelje, gube poverenje u njih i počinju da ih mrze, a ona osećaju krivicu i stid, ili im nedostaje samopoštovanja.

9. Telesno kažnjavanje – NIKADA. Najštetnije od svega za odnos pun poverenja jeste fizičko kažnjavanje, a ono kasnije dovodi do nasilnog ponašanja. Članak Alis Park objavljen u magazinu *Tajm* (*Dugoročne posledice ‘pljuski’*) govori o otkrićima iz nedavne studije koja ukazuju na to da postoje „čvrsti dokazi da kratkoročne reakcije dece na ‘pljuske’ dovode do toga da ona dugoročno imaju više napada besa. U studiji je učestvovalo gotovo dve i po hiljade ispitanika, i ispostavilo se kako je veća verovatnoća da će u petoj godini biti agresivna ona deca koju su roditelji češće kažnjavali na ovaj način u trećoj.”

Nemoguće je s ljubavlju namerno nanositi bol detetu. Međutim, tužno je to što deca često nauče da ove dve stvari dovode u vezu jednu s drugom.

Voleti svoje dete ne znači paziti da ono sve vreme bude zadovoljno, izbegavajući sukobe, već često znači uraditi ono što nam se čini najtežim: reći „ne” i zaista tako misliti.

Naša deca zaslužuju naše direktne, iskrene reakcije kako bi mogla da usvoje šta je ispravno a šta pogrešno i da razviju sopstvenu sposobnost samodiscipline koja je potrebna kako bi ona poštovala druge ljude i kako bi drugi poštovali njih. Kao što je Magda napisala u knjizi *Dragi roditelji: Brinite o deci s poštovanjem*: „Cilj je da budu disciplinovani iznutra, da imaju samopouzdanja i da uživaju u saradnji.”

2.

Zbog čega mala deca ispituju granice

Ponašanje deteta koje ispituje granice može da zbuni čak i najsmirenijeg roditelja ili staratelja. Zbog čega bi nas naša duša medena gađala igračkom kada smo je *upravo* zamolili da to ne radi, a da stvar bude još gora, sada nam se i bezobrazno smeje? Da li je zla? Da li ima neodoljivu potrebu da vežba gađanje? Možda nas samo mrzi...

Mala deca su osetljiva, njihove emocije su snažne, a pored toga ne uspevaju u potpunosti da kontrolišu svoje nagone, pa stoga na neobičan način iskazuju svoje potrebe i osećanja. Ako je za utehu, ovakvo ponašanje ni deci nema smisla. Jednostavno objašnjenje je nesrećan spoj nezrelosti prednjeg dela frontalnog režnja mozga i turbulentnih emocija u tom uzrastu, ili, jednostavnije: decu lako preplave nagoni koji su i jači i snažniji od njih samih.

Drugim rečima, vaše dete verovatno razume da niste želeli da ono udari vas, svoje drugare, braću, sestre ili životinje; da prospe hranu ili vodu na pod; da se prenamaže, vrišti i naziva vas „glupim”; ali njegovi nagoni su odlučili drugačije. Iako se bezobrazno smeje, nije u pitanju mržnja.

Prvo pravilo: Apsolutno nikada ne shvatajte lično to što vaše dete ispituje granice.

Naša deca nas vole i cene i potrebni smo im više nego što bi to ikada mogla da iskažu. Podsećajte sebe na ove istine više puta dnevno sve dok ih ne prihvatite, jer je od velike

važnosti da od samog početka imate zdrav pogled na ispitivanje granica.

Poštovati dete znači razumeti faze njegovog razvoja i ne reagovati na njegovo ponašanje koje je u skladu s godinama kao da je u pitanju naš vršnjak.

Evo najčešćih razloga zbog kojih mala deca ispituju granice:

1. Upomoć! Ne mogu da funkcionišem. Izgleda da su mala deca poslednja koja će shvatiti da su umorna ili gladna, kao da su programirana da nastave sa svojim poslom, pa će ponekad njihova tela preuzeti kontrolu nad umom i preneti nam poziv u pomoć tako što će navesti dete da svojim ponašanjem privuče našu pažnju.

Kada pomislim na ponašanje svoje dece kada su ispitivala granice, prvo mi na pamet padaju primeri u vezi sa umorom.

Jednom, na RIE predavanjima, moj mali sin (uvek se činilo da se on razumno ponaša u društvu), odjednom je počeo da me udara i gura. *A-ha. Umoran je i dosta mu je ovoga.* Stavila sam mu do znanja da sam ga čula i da ćemo krenuti. „Ne želim da me udaraš. Mislim da želiš da mi kažeš da si umoran i spreman da krenemo kući, je l' tako?”

Ali onda sam se uplela u raspravu s nekim od roditelja, zaboravila se na trenutak i, nikakvo čudo, on je ponovo počeo da udara. Ups. Moja greška, u potpunosti. „Izvini, B, rekla sam da ćemo krenuti, a onda sam se zapričala. Hvala ti što me podsećaš da treba da krenemo.”

Drugi put smo bili na porodičnom putovanju kada je jedna od mojih ćerki, koja je tada imala četiri godine, počela nepriстойno da se obraća mojoj majci, što nije bilo uobičajeno. Na trenutak sam bila zapanjena (Kako je mogla?), ali bila sam odlučna da ostanem smirena i umešala sam se: „Ne mogu da dozvolim da tako razgovaraš s bakom... moraćemo da izađemo.” Izvela sam je iz sobe dok je vrištala (ja sam vrištala u sebi). Dok sam je vodila u prostoriju u kojoj ćemo biti same kako bi bezbedno mogla da se prepusti svojim osećanjima,

shvatila sam – putovali smo šest ili sedam sati. Naravno da je iscrpljena, i jednostavno mi to saopštava na način na koji to radi neko ko ima četiri godine. Uh. Opet sam ja pogrešila.

Nebrojeno puta su moja deca preterala s bezobraznim ponašanjem jer ih je iznenada obuzela glad, svega dvadeset minuta nakon što sam im ponudila da jedu. A njihov neizbežan odgovor – „Tada nisam bio gladan” – nikad mi nije zvučao fer. Izgleda da je sve fer kada je reč o ljubavi, ratu i maloj deci.

2. Budite jasni, molim. Deca će često ispitivati naše granice jednostavno zbog toga što nisu dobila direktan odgovor na pitanje: „Šta ćeš uraditi ako ja uradim to i to?” A onda možda poželeva da znaju, „Hoće li biti drugačije u ponedjeljak popodne? Šta kad si umorna, ili kad sam ja neraspoložen? Ako se ja uznemirim, hoćeš li nešto uraditi drugačije?”

Tako, nastavljajući da ispituju granice, mala deca samo rade svoj posao, a u to spada učenje o tome da smo mi glavni (i da ih volimo), razjašnjavanje naših očekivanja i kućnih pravila, kao i razumevanje sopstvenih moći. Naš posao je da odgovorimo što smirenije i direktnije možemo. Naš odgovor će se očigledno razlikovati u zavisnosti od situacije, ali uvek bi trebalo da pokaže da nismo uplašeni njihovim ponašanjem, da možemo da izađemo na kraj s tim i da to uopšte nije ništa strašno.

3. Čemu tolika frka? Roditelji prave zanimljive male predstave koje deca ne mogu da ne ponavljaju kada nisu smireni, kada drže predavanja, previše naređuju ili čak kada previše *pričaju* o ponašanju kojim dete ispituje granice. Kazne i emocionalne reakcije dovode do toga da se pravi priča koja je zastrašujuća, alarmantna, posramljujuća, izaziva osećaj krivice, ili sve to zajedno.

Kada roditelji izgovore više od jedne ili dve rečenice o ponašanju kojim dete ispituje granice, čak i kada ostanu smireni, rizikuju da se pokrene priča o detetu koje ima problem

(možda suviše snažno grli svoju sestru), što onda dovodi do toga da se dete trajno identifikuje s tom pričom i problemom, iako je to bilo samo impulsivno, trenutno ponašanje koje je ono nekoliko puta isprobalo.

Na primer, da se moja ćerka, u primeru koji sam navela, o situaciji u kojoj se nepristojno obraćala baki, što mi je jasno ukazalo na to da je bila van sebe, nepristojno obratila meni, reagovala bih znatno blaže. Umesto da reagujem i rizikujem da se od povremenog prenemaganja, vrištanja „ti si glupa“, „mrzim te“ i drugih stvari napravi priča, ja bih ovim ponašanjima *oduzela* moć tako što bih dopustila da se dogode a da ne trepnem.

Možda bih samo stavila do znanja da primećujem šta se događa, „Vidim koliko si ljuta jer idemo iz parka, stvarno si razočarana zbog toga.“

Uvek, uvek, uvek podstičite decu da izraze ova osećanja.

Ponavljam, za njihov uzrast je prihvatljivo to što nas s vremena na vreme iskušavaju ovakvim ponašanjem, a ako reagujemo, podstičemo ih da nastave s tim.

Ponekad se deca smeše ili smeju znajući da ponovo odigravaju neku priču, ali ovo je obično napeti smeh kojim izražavaju nelagodu, a ne osmeh kojim pokazuju sreću.

4. Da li ste sposobni da me vodite? Zamislite koliko je uznemirujuće kada imate dve, tri ili četiri godine, a niste sigurni da je osoba koja vas vodi stabilna. Najbolji autoritet predstavljaju oni ljudi koji nas sigurno usmeravaju, zadržavajući svoj smisao za humor, zbog čega sve deluje lako. Za ovo je potrebna vežba, ali – ne brinite – deca će vam svojim ponašanjem kojim ispituju granice pružiti mnogo prilika, sve dok dobro ne savladate lekciju. Kao što Magda savetuje:

Treba da znate šta je važno, kako za vas tako i za dete. Ako vi niste jasni, dete će se uporno suprotstavljati, zbog čega

ćete se vi, kao roditelj, još više ljutiti. Tako ćete samo naglasiti konflikt koji već postoji, a to će dovesti do nevesele situacije u kojoj se ljutnja, krivica i strah prepliću. Deci je teško da odrastaju s roditeljima koji su u sukobu sa sobom.

Magda Gerber, Dragi roditelji: Brinite o deci s poštovanjem

5. Osećam nešto. Deca će ponekad uporno ispitivati granice kada dožive određena osećanja i oseće stres kojeg moraju da se oslobode. Najbrži i najzdraviji način da detetu olakšamo ovu potrebu za ispitivanjem granica (detaljnije o tome kroz primer u dvadesetom poglavlju) jeste naša vera u ovaj neprocenjivi proces dok smireno (ali odlučno) ne pomeramo granice koje smo postavili, dok prihvatamo njegova ili njena osećanja. Ako zadržite stav „sva osećanja su dozvoljena“, zaustavićete svako ponašanje kojim dete ispituje granice u samom začetku.

6. Najiskreniji oblik laskanja (neka vrsta). Deca su osetljiva i upijaju utiske, a mi smo njihovi najuticajniji uzori, pa će ona upiti naše ponašanje i odraziti ga kroz svoje. Na primer, ako mi detetu otimamo igračke, ono će ih uporno otimati od svojih drugara. Dete će se verovatno ponašati nepredvidivo kad god su roditelji uznemireni ili pod stresom zbog bilo čega, posebno ako roditelji ne izražavaju ova osećanja otvoreno.

7. Izgleda da je to najbolji način da privuče vašu pažnju ovih dana. Ako nismo tu da ih utešimo i ne pružamo im potrebnu pažnju, ili pravimo mnogo kratkih priča i drame oko ponašanja kojim dete ispituje granice, ono će na kraju sve to ponavljati kako bi privuklo negativnu pažnju.

8. Da li ste mi skoro rekli da me volite? Kada dete oseća da ga ignorišete, ili samo nedovoljno pokazujete naklonost, ono se uznemiri, a ponašanjem kojim ispituje granice iskazuje strahove. Zagrljajima kojima ih iznova uveravamo,

poljupcima i izgovaranjem reči „volim te“, sigurno ćemo popraviti ove mostove, ali najvažnije poruke ljubavi dete dobija kada smo strpljivi, saosećajni, prihvatamo ih i usmeravamo s poštovanjem, kao i kada pokazujemo iskreno interesovanje dok upoznajemo svoje dete.

Voleti malo dete znači poznavati ga.